

tum habuit humanitatem; ergo aliam relationem causati vel producti habent alii filii ad matres, quam Christus ad Virginem. Hoc ductus argumento, dicere solebam, relationem filii ad matrem in Christo et aliis hominibus esse quidem ejusdem speciei, ut probatum est; in Christo tamen non esse ita completam, vel (ut sic dicam) ita extensam sicut in reliquis hominibus. Ut, si intelligeremus ignem producere in uno subjecto calore ut octo cum suo intrinseco termino, in alio vero minore calore, seu absque tali termino, consequenter diceremus relationem effectus in utroque calido esse ejusdem rationis, tamen in uno esse magis completam et perfectam quam in alio. Juxta quam doctrinam dicendum ulterius erat, in aliis hominibus filiationem, secundum suum esse completum, inhærere in toto supposito, ut constat ex humanitate et subsistentia; in Christo vero inhærere tantum in humanitate. Quia alii filii generantur a matribus, tam secundum naturam, quam secundum subsistentiam, quæ denuo fit ex vi talis generationis; Christus autem solum habuit a matre humanitatem, secundum quam ab illa genitus est, quod formaliter et essentialiter sufficit ad rationem filiationis. Quia formalis ratio talis generationis non sumitur ex subsistentia, sed ex natura. Nam, sicut Christus est homo ejusdem rationis et speciei nobiscum, quia ratio hominis sumitur a natura, non a persona, ita generatio et relatio ejus est ejusdem rationis, quia per se et formaliter terminatur ad hominem ratione humanitatis, non ratione subsistentiæ. Hæc doctrina probabilis est; nunc vero non admodum placet; ex ea enim sequitur relationem matris non esse in B. Virgine tam completam et integram, sicut est in aliis matribus. Deinde, quia (si res attente consideretur) nihil minus habet Christus a matre, quam quilibet alius filius. Subsistentia enim creata, quæ est in aliis filiis, secundum se non fit a matre, sed partim in anima et materia supponitur; facta autem unione formæ cum materia, absque nova matris causalitate, resultat integra subsistentia totius, constans ex partialibus subsistentiis partium, ita ut impossibile sit illam impedire, suppositis in corpore et anima propriis partialibus subsistentiis. Simili autem modo in generatione Christi ex Virgine, ordine naturæ supponuntur anima et corpus unita Verbo et subsistentia in illo, et hæc inter se per generationem uniuntur; qua unione facta, absque

alia matris causalitate necessario sequitur, ut tota humanitas illa subsistentia subsistat, atque adeo ut hic homo sic subsistens productus sit; tantam ergo causalitatem habet B. Virgo ad productionem hujus hominis, sicut aliæ matres; nec plus habent alii filii a matribus, quam Christus a Virgine; ergo relatio filiationis in Christo, et matris in Virgine, æque completæ ac perfectæ sunt, sicut inter alios homines. Ad instantiam ergo factam negatur assumptum, est enim falsum, ut plane constat ex dictis.

16. *Filiationis divinæ et creatæ in Christo differentia.* — Ad confirmationes ejusdem opinionis. Ad primam, de filiatione divina negatur similitudo, quia illa est relatio per se subsistens, constituens personam in ratione personæ; et ideo non potest recipi in natura, sed terminare illam; hæc vero relatio supponit personam constitutam, et inhæret media natura. Est etiam aliud discrimen, quia in divinis Filius non distinguitur natura a Patre, sed sola relatione; quare necesse est ut per se constituat personam, et non inhæreat ratione naturæ; at vero hæc relationes creatæ supponunt personas matris et filii constitutas in propriis naturis, per quas possunt illis inhærere.

17. Ad secundam confirmationem de filiatione adoptiva, respondetur, in Christo, ut sanctificato per gratiam creatam, esse quidem relationem realem ad Deum ut sanctificantem, illam vero non esse filiationem adoptivam, non propter illud principium, quod filiatio debeat inhærere supposito, sed quia illa relatio in Christo non sequitur ex adoptione, sed ex gratia connaturali, ut supra, q. 23, latius dictum est.

18. Ad tertiam confirmationem, respondetur omnia esse falsa quæ assumuntur, et potius retorqueri posse argumentum. Nam si Christus per humanitatem generaret filium, resultaret vere in eo relatio realis paternitatis, quia sicut actio, ita et relatio ex illa resultans convenit supposito, medio principio agendi, quod est forma seu natura. Et eadem ratione, si Verbum assumeret plures naturas, plures haberet relationes filiationis, et si per eas generaret, haberet plures relationes paternitatis. Ac denique, si fingeremus humanitatem B. Virgine esse unitam hypostatice Deo, et genuisse Christum, sicut modo genuit, non minus haberet relationem realem matris, quam modo habet, et in eo casu magis ostenditur efficacia cujusdam vulgaris argumenti in hæc ma-

teria, sumpti ex denominatione reali filii et matris. Nam quia Christus vere et realiter est filius Virginis, videtur recte colligi, habere relationem realem. Responderi autem solet cum D. Thoma hic, Christum dici realiter filium Virginis ex relatione reali matris ad ipsum. Hæc vero responsio non haberet locum in casu posito, quia non magis esset Virgo capax relationis realis maternitatis, quam Christus filiationis; vel certe, si B. Virgo, quamvis esset persona increata, esset capax relationis realis maternitatis, non est cur negemus Christum esse capax relationis realis filiationis. Nisi forte quis dicat, in eo casu posse realiter dici matrem aut filium propter originem, non vero propter relationem. Sed si hoc licet gratis dicere, pari ratione posset aliquis negare omnem relationem realem inter matrem et filium, dicendo ita denominari ab origine, non a relatione.

19. Ad quartam confirmationem, concedo, si Verbum dimitteret humanitatem, permanens in illo homine, seu in humanitate illa subsistente in proprio supposito, eandem relationem filiationis quam nunc habet, ut recte videtur probare argumentum factum, quia manet subjectum, et fundamentum, et terminus; ergo non est quod corrumpatur relatio. Ex quo ulterius sequitur illum hominem esse filium Virginis, quandoquidem habet in natura humana relationem realem filiationis ad ipsam. Addit vero Gabr., in 3, d. 4, q. unic., art. 3, dub. 4, illum non esse eundem filium Virginis qui antea erat, unde concedit consequenter posse Virginem habere duos filios ex vi ejusdem generationis, et alia similia infert non minus impropria et falsa, quam fundamentum unde colliguntur. Dico ergo ulterius, illum hominem in eo casu non solum fore filium Virginis, sed eundem filium, quia habet eandem numero filiationem, et in eadem numero natura, et ex vi ejusdem generationis; nec obstat quod suppositum sit diversum, quia (ut supra dixi) etiamsi duæ personæ eandem humanitatem assument, essent unus homo; ergo in eo casu esset idem homo, licet esset diversum suppositum; ergo pari ratione esset idem filius. Quapropter non consequenter loquuntur nonnulli recentiores Thomistæ, qui negant, in eo casu posse illum hominem dici filium Virginis, cum alias cum D. Thoma fateantur esse unum et eundem hominem, si sit una et eadem natura, quamvis supposita sint diversa. Neque enim refert quod simul aut successive

eadem humanitas in uno vel diversis suppositis subsistat; quandoquidem sola unitas naturæ ad hanc unitatem sufficere censetur, sicut patet a simili; nam, quemadmodum est unus artifex, qui simul habet plures artes, ita etiam qui successive.

20. *Objectio.* — *Responsio* — Sed instabis: ergo si Verbum divinum nunc dimitteret humanitatem, ut subsisteret, non in proprio et creato supposito, sed in persona Patris, Pater esset filius Virginis, quia esset idem homo, et in humanitate haberet eandem relationem filiationis; consequens est falsum; diximus enim supra, quod si humanitas Christi prius in proprio supposito exstitisset, licet postea assumpta esset a Verbo, Verbum non esset filius Virginis. Respondetur negando simpliciter consequentiam; concedi quidem posset hunc hominem formaliter, quatenus hic homo est, esse filium Virginis, quia hic homo solum dicit subsistens in hac humana natura, et hoc vere fuit genitum ex Virgine, quamvis hoc suppositum seu hoc subsistens non fuerit ab illa genitum; et ideo non sequitur Patrem fuisse genitum ex Virgine, quia Pater jam dicit definite et quasi materialiter hoc suppositum, quod nec terminavit generationem ex Virgine, nec est de ratione hujus hominis ut sic. Et ratio a priori est, quia quæ hic homo facit vel patitur, non dicuntur de Patre aut Verbo, nisi per communicationem idiomatum; hæc autem communicatio non est nisi ratione unionis; et ideo nullum habet locum in iis quæ antecedunt. Unde etiam si Deus assumeret humanitatem hominis peccatoris, non diceretur Deus peccasse, eo quod suppositum proprium illius humanitatis prius per illam peccasset; et similiter si Verbum nunc dimitteret humanitatem, et Pater eam assumeret, non diceretur Pater redemisse homines, neque mortuus pro illis. Eadem ergo ratione non diceretur filius Virginis, quia hæc denominatio dicit ordinem ad præteritam actionem, seu passionem quæ nullo modo facta fuit in persona Patris. Nec est omnino eadem ratio, si humanitas dimissa a Verbo in propria persona subsistere incipiat; duplex enim differentia intercedit. Prima, quia quando natura creata subsistit in proprio supposito, non potest hoc suppositum condistingui ab ipsa natura, et ideo non aliter possumus loqui de hoc supposito, quam de hoc homine formaliter; ac propterea simpliciter dicimus hunc hominem esse genitum, vel esse filium Virginis; at vero quando natura assumitur ab

alia persona, suppositum illud secundum se condistinguitur a natura; et ideo non fit communicatio idiomatum talis naturæ sub nominibus propriis illius suppositi, vel propriæ naturæ ejus, nisi supposita unione ejusdem cum alia natura. Secunda differentia est, quia subsistentia propria convenit naturæ ab intrinseco, et ideo, quamvis a principio fuerit divinitus impedita, si postea suæ naturæ relinquatur, censetur habere eam subsistentiam ex vi illius actionis et productionis, qua incepit esse; et ideo totum id potest tribui et referri in causam propriam et principium illius naturæ. At vero subsistentia alterius personæ nullum habet fundamentum in natura, neque in actione qua recepit esse, et ideo, si illa persona non terminavit talem naturam in ipso generationis instanti, nulla ratione potest genita, vel filius denominari.

SECTIO III

Utrum perseverent nunc in Christo et Virgine relationes matris et filii.

1. Ratio dubitandi esse potest, nam in Christi morte extincta utraque relatio est. Quia sicut post illam mortem non mansit hic homo, ut sic, neque humanitas, ita neque relatio filiationis, neque filius Virginis, ut sic; ablato autem uno extremo, necesse est tolli relationem in alio; sed resurgente Christo, non videntur ex natura rei posse redire tales relationes, quia jam non habebat Christus esse hominis ex vi maternæ generationis; illa enim causalitas jam habuit suum effectum, qui postea destructus est, et deinde per aliam actionem redit idem secundum rem, non tamen formaliter ut terminus, vel effectus prioris actionis; relatio autem filiationis fundari videtur in hujusmodi esse, ut causato per maternum concursum, seu operationem; ergo per resurrectionem non rediit talis relatio, sicut nec fundamentum ejus, quod fuit generatio. Et confirmatur, quoniam alias fieri non posset quin inter personas, quarum una semel aliam generavit, esset relatio realis, etiam si postea sæpius esse desinerent, et aliis modis iterum producerentur.

2. Respondetur questionem hanc communem videri omnibus aliis filiis et matribus, quia nihil potest hic dici factum ex speciali miraculo, sed natura rei attendenda est, quia relatio habet talem modum existendi et incipiendi, ut, positus fundamento et termino, necessario omnino resultat; illis autem non

positis, fieri non potest relatio etiam de potentia absoluta; totum autem fundamentum harum relationum est, quod Christus homo semel fuit genitus ex Virgine; si ergo hoc fundamentum sufficiens est ut illæ relationes non solum durent durante illo esse hominis, sed etiam ut iterum atque iterum pullulent, etiamsi illud esse hominis interruptum sit (ut ita dicam), si postea alia via sit instauratum, si hoc, inquam, sufficit in Christo et Virgine, sufficiet in omni alia filiatione et maternitate. Si autem in aliis non sufficit, nec in Christo sufficiet, et consequenter nec miraculose potuissent tales relationes redire, quia fierent sine sufficienti fundamento, quod illis repugnat.

3. *Maternitas et filiatio in Virgine et Christo semper durant.*—Videtur autem verisimile, illud fundamentum satis esse, ut hæ relationes semper resultent. Quia semper est verum dicere hunc hominem fuisse genitum ab illa muliere; ex hoc autem intrinsece sequuntur dictæ relationes. Item quia si Christus et B. Virgo nunquam fuissent mortui, sed translati ad gloriam, non esset dubium quin in eis perseverarent dictæ relationes, solum quia semel Virgo genuit (Christum). Sed hoc æque verum est, etiamsi extrema, inter quæ versantur illæ relationes, interdum defuerint, et postea redierint; sicut duæ albedines, quæ nunc sunt similes, retinent easdem numero relationes similitudinis, sive perpetuo durent, sive aliquando corrumpantur, et iterum producantur. Unde non est cur dicamus de ratione filiationis esse, ut subjectum ejus proxima seu ultima productione habuerit esse per generationem ex matre, sed satis est quod aliquando traxerit originem ex matre; et ita, sicut res facta, seu præterita, non potest jam non fuisse facta, seu præterisse, ita non est inconveniens ut relatio filiationis semel habita amitti non possit, existentibus ejus subjecto et termino. Quod tandem ex modo loquendi confirmatur; quia ita nunc absolute loquimur de Christo et Virgine, matrem et filium eos appellando, prout nunc sunt in statu gloriæ. Quocirca addendum est ultimo (quidquid sit de metaphysica questione relationum), quod attinet ad matris dignitatem morali modo consideratam, certissimum esse eam perseverare in Deipara; imo nunquam fuisse imminutam, etiam in triduo mortis Christi; quia licet tunc non esset hic homo quem B. Virgo genuerat, vere tamen erat ille quem genuit Virgo, habens unitas sibi partes

illius humanitatis, quas ex Virgine accepit, quod satis est ad hanc matris dignitatem conservandam, quæ (ut supra dixi) magis moraliter quam physice explicanda est.

ARTICULUS VI.

Utrum Christus fuerit natus sine dolore matris¹.

1. *Ad sextum sic proceditur. Videtur quod Christus non fuerit natus sine dolore matris. Sicut enim mors hominum subsecuta est ex peccato primorum parentum (secundum illud Genes. 2: Quacunque die comederis ex eo, morte morieris), ita etiam dolor partus, secundum illud Genes. 3: In dolore paries filios. Sed Christus mortem subire voluit; ergo videtur quod pari ratione ejus partus esse debuerit cum dolore.*

2. *Præterea, finis proportionatur principio. Sed finis vitæ Christi fuit cum dolore, secundum illud Isai. 53: Vere dolores nostros ipse tulit. Ergo videtur quod etiam in sua natiuitate fuerit dolor partus.*

3. *Præterea, in lib. de Ortu Salvatoris, narratur quod ad Christi natiuitatem obstetrices occurrerunt, quæ videntur esse necessariæ parienti propter dolorem; ergo videtur quod B. Virgo peperit cum dolore.*

Sed contra est quod Augustinus dicit, in sermone de Natiuitate², alloquens Virginem matrem: Nec in conceptione, inquit, inventa es sine pudore, nec in partu inventa es cum dolore.

Respondeo dicendum, quod dolor parientis causatur ex apertione meatuum per quos proles egreditur. Dictum est autem supra³, quod Christus est egressus ex clauso utero matris; et sic nulla violentia apertionis meatuum ibi fuit, et propter hoc in illo partu nullus fuit dolor, sicut nec aliqua corruptio. Sed fuit ibi maxima jucunditas, ex hoc quod homo Deus est natus in mundum, secundum illud Isaiæ 35: Germinans germinabit sicut lilium, et exultabit lætabunda et laudans.

Ad primum ergo dicendum, quod dolor partus consequitur in muliere commixtionem virilem; unde Genes. 3, postquam dictum est: In dolore paries, sequitur: Et sub viri potestate eris. Sed, sicut dicit Augustinus, in serm. de

¹ 2. 2, q. 164, art. 2, ad 3.

² Ser. 14, paulo a princ., tom. 10.

³ Q. 28, art. 2.

Assumpt. B. Virginis¹, ab hac sententia excipitur Virgo mater Dei, quæ quia sine peccati colluvione, et sine virilis admistionis detrimento Christum suscepit, sine dolore genuit, et sine integritatis violatione, pudore virginitatis integro permansit. Christus autem mortem suscepit spontanea voluntate, ut pro nobis satisfaceret, non quasi ex necessitate illius sententiæ, quia in se mortis debitor non erat.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos a doloribus liberavit; et ideo mori voluit cum dolore. Sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat; et ideo non oportuit quod mater ejus pareret cum dolore.

Ad tertium dicendum quod Luc. 2 dicitur, quod B. Virgo ipsum puerum, quem pepererat, pannis involvit, et posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri (qui est apocryphus) esse falsa. Unde Hieronymus dicit, contra Helvid.: Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularum sedulitas intercessit, et mater, et obstetrix fuit, pannis (inquit) involvit infantem, et posuit in præsepio. Quæ sententia apocryphorum deliramenta convincit.

ARTICULUS VII.

Utrum Christus debuerit in Bethlehem nasci².

1. *Ad septimum sic proceditur. Videtur quod Christus non debuerit in Bethlehem nasci. Dicitur enim Isaiæ 1: De Sion exiit lex, et Verbum Domini de Jerusalem. Sed Christus est vere Verbum Dei; ergo de Jerusalem debuit prodire in mundum.*

2. *Præterea, Matt. 2, dicitur scriptum esse de Christo, quod Nazarenus vocabitur, quod sumitur ex eo quod scribitur Isai. 11: Flos de radice ejus ascendet; Nazareth enim, flos interpretatur. Sed maxime aliquis denominatur a loco suæ natiuitatis; ergo videtur quod in Nazareth nasci debuerit, ubi etiam fuit conceptus et nutritus.*

3. *Præterea, ad hoc Dominus natus est in mundo, ut veritatis fidem annunciaret, secundum illud Joan. 18: In hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhiberis.*

¹ C. 4, paulo ante prin. Incipit hic sermo: Ad interrogata, et habetur tom. 9.

² Infr. q. 46, art. 10, et Matt. 2, et opuse. 60, c. 4, col. 3.